CAMİ MİMARİSİNDEKİ MEDENİYET İZİ

"Allah'ın mescitlerini ancak Allah'a ve âhiret gününe iman eden, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler imar ederler. İşte doğru yola ermişlerden olmaları umulanlar bunlardır." (Tevbe, 9/18).

Cami ve mescitlerin inşa edilmesini "imar" kelimesi ile ifade eden Kur'an-ı Kerim, İslâm mabetlerinin ancak inanmış gönüller tarafından imar edilebileceğini bildirmiştir.

Hz. Peygamber (sas) ve sahâbe dönemlerinden günümüze kadar cami ve mescitlerin imarı tüm İslâm âleminde önem görmüş ve Müslümanlar, nesiller boyu farklı kültür ve medeniyetlerin ürünü olan mimarî ve sanatsal özelliklere sahip muhteşem camilerle yeryüzünü donatmışlardır. Yeni kurdukları şehirlerde mescidi hayatın merkezine alan bir plânlama yapmışlar; dinî mimariye önem vererek camilerin, mimarî ve tezyinat bakımından en güzel yapılar olmasına özen göstermişlerdir. Camiler, İslâm geleneğinde özellikle Osmanlı döneminde "külliye" kültürünün çekirdeğini oluşturmuş; bu muazzam mimarî yapının hemen bitişiğine veya çevresine eğitim ve sosyal hizmet kurumları, hamam, misafirhane, hastane gibi diğer unsurlar da inşa edilerek, camiye gelen insanların ihtiyaçlarının karşılandığı merkezî bir konuma sahip olmuştur.

Estetik ve mimari özellikleri ve güzellikleriyle yüzlerce yıldır varlığını devam ettiren Süleymaniyeler, Selimiyeler ve daha pek çok eser, manevî yönden dinin gücünü; biçimsel açıdan sağlamlık ve kusursuzluğu; sanatsal açıdan da özgünlüğü yansıtan şaheserler olarak bütün insanlar nezdinde hayranlık uyandırmaya devam etmektedir.

Ne yazık ki bu hususiyet modern zamanlarda kaybolmaya başlamış; talepler ve ihtiyaçlar mevcut cami yapısıyla örtüşmemiş, bu doğrultuda özgün cami projeleri geliştirilememiştir. En basit şekliyle nüfusun yarısı kadınlardan oluşmasına rağmen gerek abdest gerekse ibadet mekânları açısından günümüzde inşa edilen camilerde kadınların sorunlar yaşaması bunun bir göstergesidir.

Diğer taraftan hızlı kentleşmenin sebep olduğu çarpık yapılaşma cami mimarisini de olumsuz etkilemiş, köyden kente göç süreciyle birlikte şehirlerde camikondulaşma ortaya çıkmış; dolayısıyla şehirlerde camilerin nüfus oranına göre dağılımı önemli bir sorun hâline gelmiştir. Yine mimarî açıdan camilere yakışmayacak tarzda apartman altında yapılan mescitler, yollar üzerinde inşa edilen camiler ve mescit adı altındaki yapılar estetik ve mimari açıdan pek çok sorunu beraberinde getirmiştir. Aynı şekilde inşa edilen pek çok cami, yenilik ve özgünlük içermediği gibi Selçuklu ve Osmanlı dönemindeki camilerin kötü birer kopyası olmaktan öteye de geçememiştir. Ayrıca plân ve kütlesel düzenleri açısından da o dönemin tasarım ölçütlerini barındırmadığı için oranları bozuk yapılar olarak ortaya çıkmıştır. Kısacası günümüzde inşa edilen camiler, sanat ve estetik yönünden çoğunlukla özgün bir nitelik taşımadığı gibi Hz. Peygamber döneminde olduğu gibi dinî, sosyal ve kültürel işlevlerin tümü ile bütünleşen yapılar olmaktan son derece uzaktır.

Mevcut sorunların üstesinden gelebilmek için günümüz cami yapılarının mimarî, estetik,

kentleşme, yapının insan ve hayatla ilişkisi ve işlevsellik bakımından yeniden değerlendirilmesine ve bu konuda hem toplumda hem de cami mimarisi ile ilgili kurum ve kuruluşlarda bir bilinç ve farkındalık oluşturulmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Bunun için de başta bilim adamları olmak üzere konuyla ilgisi bulunan herkese önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir.

Bu doğrultuda günümüz cami mimarisi açısından şunları söylemek yerinde olacaktır. En başta camiler, Hakk'ın rızasının, ihlâs ve samimiyetin, alçakgönüllülüğün, sadeliğin, karşılıksız din gayretinin ve *'Allah güzeldir, güzelliği sever'* düsturuna göre güzelliğin eseri olmalıdır.

Camiler, toplumun ihtiyaçları göz önünde bulundurularak, iklim, coğrafya ve bölgesel özellikler hesaba katılarak inşa edilmelidir.

Camiler, klâsikleri kopyalamak yerine mimarlık alanındaki yeniliklere göre inşa edilerek özgün eserler olarak ortaya konmalıdır.

Camiler inşa edilirken, şehrin ruhuna, karakterine ve görünüşüne güzellik katacak şekilde planlanmalıdır.

Camilerin inşa edilirken israf ve lüks harcamalardan kaçınılmalı, bakım, hizmet ve temizliğinin kolay olacak şekilde inşa ve imar edilmesine özen gösterilmelidir.

Camiler engellisiyle-engelsiziyle herkesin rahat ve huzur içinde ibadetini yapabileceği şekilde dizayn edilmelidir.

Camiler, kubbesiyle, minaresiyle ve diğer tüm unsurlarıyla orantılı olacak şekilde inşa edilmelidir.

Son olarak şunu ifade etmek gerekir ki, camileri imar etmek, şehirlere devasa camiler inşa etmek demek değildir. Camileri imar etmek, yeni, canlı, modern, mekân, şehir ve toplumla ve de en önemlisi insanla bütünleşen yapılar ortaya koymaktır.